

Editörden...

Sevgili Okurlarımız,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisinin 2024 yılının ikinci sayısı olan Haziran, 25. Cilt, 2. Sayısı ile yeniden karşınızdayız. Her zaman olduğu gibi, öncelikle dergimize katkı sağlayan yazarlarımıza, hakemlerimize, okurlarımıza, Akademik Danışma Kurulumuza ve Editörler Kurulumuza sizlerin huzurunda teşekkür ediyorum. Editörler Kurulu olarak dergimizi niceliksel ve niteliksel olarak daha üst seviyelere taşımak için yoğun çaba sarf ettiğimizi sizlere bildirmek isterim. Bu sayımızda yer alan makaleleri tanıtmaya geçmeden önce bu sayıdan itibaren dergimizdeki Alan Editörü görevinden ayrılan Hacettepe Üniversitesinden Dr. Öğr. Üyesi Aysin NOYAN ERBAŞ'a ve Teknik Sorumlu görevinden ayrılan Ordu Üniversitesinden Dr. Öğr. Üyesi Nagihan BAŞ'a dergimize yaptıkları katkıları ve özverili çalışmaları için sizlerin huzurunda çok teşekkür ediyor ve bundan sonraki çalışmalarında başarılar diliyor; bu sayımızdan itibaren Teknik Sorumlu olarak aramıza katılan Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesinden Araş. Gör. Dr. Çetin TOPUZ'a hoş geldiniz diyerek çalışmalarında başarılar diliyorum.

Dergimizin bu sayısında beş araştırma ve bir derleme makalesi yer almaktadır. Bu çalışmaları kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu sayımızda yayımlanan ilk makale *Sibel AYDIN* ve *Oğuz EMRE* tarafından yürütülen “*Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Annelerin Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Yöntemleri Hakkındaki Görüşleri*” adlı çalışmadır. Bu çalışmada özel gereksinimli çocukların annelerinin tamamlayıcı ve alternatif tıp yöntemleri hakkındaki görüşlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmada yer alan katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Araştırmacıların oluşturduğu yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile toplanan veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Katılımcıların her bir araştırma sorusuna verdiği cevaplar ışığında kodlar oluşturulmuş ve bu kodları kapsayan 14 tema belirlenmiştir. Bu tema ve kodlar; katılımcı annelerin tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemleri hakkındaki düşünceleri, özel gereksinim türüne göre uygulanan yöntemler ve gerekçeleri hakkındaki bilgiler, katılımcı annelerin bu yöntemlerde yararlı ve zararlı gördükleri özellikler ile katılımcı anneleri bu yöntemleri uygulamaya yönlendiren etmenler başlıkları altında incelenmiştir. Katılımcıların tamamına yakınının tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemlerini uyguladıkları görülmüştür. Çare arama düşüncesi ve çeşitli kaynakların yönlendirmeleri ile çocuğun yetersizlik türü ya da yetersizliğine ek olarak gelişen hastalıklarda bu yöntemlere başvurdukları ve uygulamaları yararlı buldukları bildirilmiştir. Özel gereksinimli çocuklarda, yetersizlik türüne ve yöresel farklılıklara bağlı olarak, uygulanan tamamlayıcı ve alternatif tıp yöntemlerinin farklılaştığı ve bu yöntemlerin kullanımının son yıllarda giderek artmaya başladığı görülmüştür. Araştırmacılar çocuklarda yaratabileceği ciddi sonuçlar göz önüne alındığında bu yöntemlere ilişkin yasal ve kanıta dayalı bir uygulama prosedürü oluşturulması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

“*Özel Yetenekli Öğrencilerin Psikolojik Sağlamlık, Öz-Yeterlik ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi*” adlı ikinci araştırma makalesi *Özge YILDIRIM* ve *Ayşegül KILIÇASLAN-ÇELİKKOL* tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışmada özel yetenekli öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşma durumunu incelemek, öz-yeterlik, algılanan sosyal destek ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkileri tespit etmek ve öz-yeterlik ile algılanan sosyal desteğin psikolojik sağlamlığı yordama gücünü belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma, Türkiye'deki altı farklı Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden 232 özel yetenekli ortaokul öğrencisiyle yürütülmüştür. Katılımcılara, Demografik Bilgi Formu, Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği, Çocuklar İçin Öz-Yeterlik Ölçeği ve Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Psikolojik sağlamlık puanlarında cinsiyet, sınıf ve sosyal/sportif etkinliklere katılım değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Psikolojik sağlamlık, toplam öz-yeterlik, akademik öz-yeterlik, sosyal öz-yeterlik, duygusal öz-yeterlik ve toplam algılanan sosyal destek, aileden algılanan sosyal destek, öğretmenlerden algılanan sosyal destek ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Ayrıca özel yetenekli öğrencilerin öz-yeterliklerinin ve algılanan sosyal destek düzeylerinin psikolojik sağlamlıklarını anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Özel yetenekli öğrencilerde öz-yeterlik, algılanan sosyal destek ve psikolojik sağlamlık arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ve öz-yeterlik ve algılanan sosyal destek seviyeleri arttıkça, bu öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarının da arttığı görülmüştür. Özel yetenekli öğrencilerin öz-yeterliklerini ve algıladıkları sosyal desteği artırmanın, aynı zamanda sosyal/sportif etkinliklere katılımlarını teşvik etmenin, bu öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarını geliştirebileceği öne sürülmüştür.

Üçüncü araştırma makalesi *Erdem KARTAL*, *Salim İbrahim ONBAŞI* ve *Ekrem Levent İLHAN* tarafından yürütülen “*Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Kapsayıcı Eğitime Yönelik Öz Yeterlikleri ile Bilişsel Esneklikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*” adlı çalışmadır. Araştırmada beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin kapsayıcı eğitime yönelik öz yeterlikleri ile bilişsel esneklikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini Sakarya ili devlet okullarında görev yapmakta olan beden eğitimi ve spor öğretmenleri oluşturmuştur. İlişkisel tarama yöntemi ile tasarlanan araştırmaya, kolayda örnekleme yoluyla seçilen 120 erkek (%76.4) ve 37 kadın (%23.7) olmak üzere toplam 157 (yaş = 40.83 ± 8.07) öğretmen katılmıştır. Veri toplama aracı olarak,

“Öğretmenlerin Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimine Yönelik Öz Yeterlik Ölçeği”, “Bilişsel Esneklik Envanteri” ve araştırmacılar tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Öğretmenlerin bilişsel esneklik düzeyleri ile özel gereksinimli bireylerin eğitimine yönelik öz yeterlikleri (ÖGBEYÖ) arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ($p < .05$) ve bilişsel esnekliğin ÖGBEYÖ’yi açıklamada anlamlı yordayıcı güce sahip olduğu tespit edilmiştir ($p < .05$). Bunun yanı sıra, katılımcıların ÖGBEYÖ ve bilişsel esneklik puanlarında ders alma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmese de ($p > .05$) ortalama puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerde bilişsel esneklik arttıkça özel gereksinimli bireylere yönelik öz yeterliklerinin de arttığı başka bir ifade ile farklı ortamlara uyum sağlayabilen, pratik düşünme becerisi geliştiren öğretmenlerin öz yeterliklerinin bu özelliklerden olumlu yönde etkilendiği, kapsayıcı eğitime yönelik ders alanların ise öz yeterlik düzeylerinin nispeten yüksek olduğu ileri sürülmüştür.

“*Otizmlili Bireylere Yönelik Özel Eğitim Yapılarında İç Mekân Tasarım Yaklaşımlarının İncelenmesi*” adını taşıyan dördüncü araştırma makalesi Zeynep YANILMAZ tarafından yürütülmüştür. Bu çalışmada, otizme yönelik özel eğitim okullarında uygulanan iç mekân tasarım yaklaşımlarının yurtdışındaki örnekler perspektifinde incelenmesi ve Türkiye’de inşa edilecek özel eğitim yapılarına genel bir bakış sunulması amaçlanmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemiyle tasarlanmış olup örneklem grubunun belirlenmesine yönelik doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman analiziyle belirlenen örneklem grubu yurtdışında bulunan, otizmlili bireylere yönelik tasarlanmış ve plan, kesit, iç mekân görselleri vb. mekân özellikleri bakımından en kapsamlı bilgiye erişilmiş beş özel eğitim okulundan oluşmuştur. Bu okulların iç mekân tasarım yaklaşımları alanyazın taraması ile derlenen mekânsal organizasyon, sirkülasyon alanları, aydınlatma, akustik, renk, malzeme, ekipman/donatı ve güvenlik olmak üzere sekiz parametre açısından incelenmiştir. Örneklem grubu olarak belirlenen okulların hepsi bir kampüs içerisinde ve tek veya iki katlı olarak düzenlenmiştir. Fiziksel ve bilişsel ihtiyaçlar doğrultusunda tasarlanan okullarda en önemli vurgu, mekanlar arasındaki geçişlerin kademeli olarak yumuşak ve farklı duyuşal düzeylere (düşük, orta, yüksek) sahip olması olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu okullarda öğrencilerin değışen duyuşal gereksinimleri açısından grup çalışmalarına imkân veren düzenlemelerin yanı sıra bireysel öğrenme alanlarının da oluşturulduğu görülmüştür. Literatürden edinilen parametreler doğrultusunda örneklem grubunun incelenmesi sonucunda özellikle mekân organizasyonu, aydınlatma, renk, malzeme ve akustik tasarımı otizmlilere yönelik okullarda son derece önemli olduğu belirlenmiştir. Gereksinimlere özel tasarlanan okulların otizmlili öğrencilerin sağlıklı gelişimini de desteklediği düşüncesinden yola çıkılarak Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de nitelikli ve kullanıcının ihtiyaçlarını önemseyen eğitim ortamlarının geliştirilmesi beklentisi dile getirilmiştir.

Nazlı GÜN ve Seraceddin Levent ZORLUOĞLU tarafından kaleme alınan beşinci araştırma makalesi “*Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi ile İlgili Bazı Kavramlara Yönelik Algıları: Metafor Çalışması*” adını taşımaktadır. Bu çalışmada fen bilimleri öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimiyle ilgili kavramlardan kaynaştırma eğitimi, kaynaştırma öğrencisi ve bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) kavramlarına yönelik algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Olgubilim deseninde gerçekleştirilen araştırmaya, 234 fen bilimleri öğretmeni katılmıştır. Araştırma kapsamında verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen metafor formu kullanılmış ve elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışmada kaynaştırma eğitimi kavramına yönelik ‘bütünleştirici’, ‘uygulama yeterliği’, ‘olumsuzluk ifade eden’, ‘gereksinimlerin giderilmesi’, ‘farklılık’, ‘destekleyici etki’, ‘süreç’, ve ‘diğer’ kategorileri; kaynaştırma öğrencisi kavramına yönelik ‘dışa bağımlı’, ‘umut vadeden’, ‘olumlu anlam ifade eden’, ‘olumsuzluk ifade eden’ ve ‘diğer’ kategorileri ve BEP kavramına yönelik ‘destekleyici etki’, ‘içerik’, ‘formalite’ ve ‘gereksinimlerin giderilmesi’ kategorileri oluşturulmuştur. Kaynaştırma eğitimi kavramına yönelik öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar en çok ‘bütünleştirici’ kategorisinde, kaynaştırma öğrencisine yönelik oluşturulan metaforlar en çok ‘dışa bağımlı’ kategorisinde ve BEP kavramına yönelik oluşturulan metaforlar ise en çok ‘destekleyici etki’ kategorisinde toplanmıştır. Öğretmenler tarafından genellikle kaynaştırma eğitiminin bütünleşmeyi sağladığı ve olumlu algılandığı, kaynaştırma öğrencilerinin dışa bağımlı bireyler olarak daha çok çaba gerektiren ve muhtaç olarak algılandığı ve BEP’in ise eğitim-öğretim sürecinde hem öğretmenlere hem öğrencilere genel olarak destek sağlayarak yol gösterici algısının var olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sayıda yer alan altıncı derleme makalesi olan “*Homojen Gruplamanın Özel Yetenekli Öğrenciler Üzerindeki Etkileri: Bir Sistemik Literatür Taraması*” adlı çalışma Kadir ÇALIŞKAN ve Sema TAN tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışmada özel yeteneklilerin eğitimi için temel uygulamalardan biri olan homojen gruplama stratejilerinin özel yetenekliler eğitimindeki birtakım faydaları alan yazında tartışılmakta olsa da homojen gruplamanın olası olumsuz etkilerine ilişkin endişelerin, zaman zaman onu uygulama konusunda temkinli yaklaşımlara da yol açabildiği görüşünden yola çıkılmıştır. Bu bağlamda; homojen gruplama stratejilerinin, özel yetenekli öğrencilerin akademik ve psiko-sosyal özellikleri ile ilişkisini incelemek, bu çalışmanın temel amacı olarak belirlenmiştir. Bu çalışma bir sistemik literatür taraması olarak planlanmıştır. Çalışmaya, özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitim süreçlerinde uygulanan gruplama stratejilerinin etkilerini araştıran ampirik kaynaklar dahil edilmiştir. Dahil edilen araştırmaların katılımcıları ya zorunlu eğitim çağındaki (ilkokul, ortaokul ve lise) özel yetenekli öğrenciler ya da zorunlu eğitim çağındaki deneyimlerine odaklanılan özel yetenekli bireylerden oluşmuştur. Dahil etme kriterlerine uygun olarak belirlenen 18 araştırma, sistemik literatür taramasına alınmıştır.

Homojen gruplamanın etkileri, akademik etkiler ve psiko-sosyal etkiler temaları altında incelenmiştir. Sistematik literatür taramasının bulguları; özel yetenekliler eğitiminde homojen gruplama stratejileri uygulamanın, akademik açıdan olumlu, ancak psiko-sosyal açıdan karmaşık (olumlu ve/veya olumsuz ya da nötr) etkileri olduğunu göstermiştir. Özel yetenekli öğrencilerin akranlarından farklılaşan özelliklerine yönelik eğitimsel düzenlemelerin yapılmasının, olumlu akademik sonuçlarla ilişkili olması, ilgili literatürle tutarlı bulunmuştur. Özel yetenekli öğrencileri homojen gruplamanın psiko-sosyal etkilerinin ise genellikle benlik algısı ile ilgili olduğu ve dahil edilen araştırma bulgularının birçoğunun, büyük balık-küçük gölet etkisiyle tutarlı olduğu ileri sürülmüştür.

Sevgili Okurlarımız, dergimizin zamanında çıkması ve niteliğinin artırılması için yoğun çaba harcayan Editörler Kurulunda yer alan çalışma arkadaşlarıma sizlerin huzurunda bir kez daha çok teşekkür ediyorum. Siz değerli okurlarımıza, yazarlarımıza ve hakemlerimize destekleriniz ve katkılarınız için tekrar teşekkür ediyorum ve süreçteki desteklerinizi ve katkılarınızı sürdürmenizi rica ederek saygılarımı sunuyorum. 2024 yılının Eylül ayında yayımlanacak olan 25. Cildin üçüncü sayısında tekrar buluşmayı diliyorum...

Prof. Dr. Hatice BAKKALOĞLU